

En viktig skandinavisk tidskrift

Claes-Göran Westrin

Acta socio-medica Scandinavica är en nordisk vetenskaplig tidskrift som utkommer sedan tre år tillbaka.

Det står alldeles klart att den hör till de tidskrifter, som bör prioriteras av dem som arbetar på det socialmedicinska området.

Tidskriftens karaktär och innehållet i de hittills utkomna numren presenteras i nedanstående artikel av SMT:s redaktör.

Det har sitt intresse att iaktta vissa olika faser i den moderna medicinens utveckling. En första fas blev möjlig genom utvecklingen av narkosteknik och sterilitetsbegrepp och kännetecknades av kirurgins utveckling. I en andra fas var det invärtesmedicinens tur. Ett enormt tillflöde av kemisk och fysiologisk kunskap har resulterat i en nästan lika enorm tillväxt av diagnostiska möjligheter men också i en betydande ökning av behandlingsresurserna. Denna andra fas har också innefattat en snabbt tilltagande specialisering både på det invärtesmedicinska och kirurgiska området.

Gradvis men framför allt under det sista decenniet kan man nu skönja tillkomsten av en tredje fas, karakteriserad av de socialmedicinska aspekternas allt större betydelse. Orsakerna till denna ökade tonvikt på socialmedicinen är många. En viktig faktor är att medicinens explosiva utveckling i sig krävt allt större samhälleliga ekonomiska åtaganden. En annan faktor är en allt större insikt i att hälsa och välbefinnande är resultatet av ett komplicerat samspel av sociala, psykologiska och kroppsliga faktorer.

Behov av socialmedicinsk information

En självfallen följd av socialmedicinens växande betydelse är en ständigt ökande ström av information på det socialmedicinska området. Det i sin tur har tagit sig olika uttryck — ökat utrymme för

socialmedicinska problem i allmänna läkartidskrifter, ett markant ökat intresse för redan existerande socialmedicinska informationsorgan, tex denna tidskrift etc. Utöver detta finns det emellertid ett behov att i särskilda tidskrifter bevaka den direkt vetenskapliga utvecklingen av socialmedicinens olika aspekter. Detta behov har varit förhållandevis dåligt tillgodosett — framför allt om man jämför den nästan oöverskådliga mängden av tidskrifter på andra medicinska och sociala områden.

Från denna utgångspunkt är det viktigt att uppmärksamma tillkomsten av en relativt ny nordisk vetenskaplig tidskrift, *Acta socio-medica Scandinavica*.

De nordiska socialmedicinska föreningarnas forum

Acta socio-medica tillkom vid den första nordiska socialmedicinska kongressen i Göteborg i juni 1967. Bakom tidskriften står de nordiska socialmedicinska föreningarna och redaktör har allt sedan starten varit professorn i socialmedicin i Stockholm, Gunnar Inghe. Den har utkommit med tre nummer per år, med början 1969. Utgivningstakten haltade något i början men har nu på den tredje årgången kommit in i en regelbunden takt. Utöver de reguljära, nu sammanlagt tio numren, har också tre supplement utgivits. Engelska är närmast det genomgående språket.

I presentationen av tidskriften betonar utgivarna att *Acta socio-medica* skall försöka täcka "alla

faser av socialmedicinsk forskning och därmed sammanhängande fält". Det är ett oerhört vidsträckt och komplicerat område och tidskriften har också kommit att behandla de mest skiftande problemen. Grovt sett har dock innehållet hittills dominerats till ungefär lika delar av två infallsvinklar. Det har varit dels rapporter av epidemiologisk karaktär, dels artiklar, som framför allt tagit upp administrativ-medicinska problem, frågor om vårdbehov, vårdteknik etc.

Epidemiologi

Bland det epidemiologiska stoffet märks rapporter om metoder och fynd vid hälsoundersökningar i Sverige, Norge och Finland. Skrivaren har funnit den sistnämnda rapporten, utgiven som ett särskilt supplement 3 1970, speciellt intressant. En finsk forskargrupp (Leif B Sourander och medarbetare) har här med fem års mellanrum kunnat upprepa en hälsoundersökning av ett slumpsample av åldringar. En rad prognostiskt intressanta fynd kan redovisas liksom också viktiga metodologiska iakttagelser. I en annan intressant prospektiv epidemiologisk undersökning av Bengt Lindegård och Sune Nyström redovisas riskfaktorer, som innebär en ökad tendens att söka psykiatrisk vård. Ytterligare andra epidemiologiska studier har ägnats olika aspekter på rökvanorna och deras betydelse, medicinkonsumtionen i Danmark, bakgrundsfaktorer till sjukfrånvaro, samband mellan socialgrupp och hjärt-kärlsjukdomar m m.

Administrativ-medicin

Det administrativ-medicinska stoffet har till betydande del ägnats frågor om den primära vården och den öppna vården. I detta avseende bygger materialet bl a på en temakonferens vid den socialmedicinska kongressen i Lillehammer 1970. Detta ger en utomordentlig intressant läsning — inte minst kompletterat med en annan artikel av den engelske socialmedicinaren Michael D Warren som i det senaste numret ger en suverän sammanfattning om den engelska primärvårdens problem och förhållanden. Artiklarna är intressanta redan därför att de så effektivt belyser hur likartade problemen är i de olika länderna — frågor om

allmänläkarens betydelse, behovet av gruppomgångar, av en förändring från sjukvård till hälsovård, av ökat samarbete mellan medicinska och sociala instanser etc. Men väsentligt är också att man utomlands och inte minst i de andra nordiska länderna redan hunnit få systematiserade erfarenheter, som bör kunna vara till stor nytta vid en planering av vård- eller socialcentraler som nu pågår lite varstans i Sverige.

Andra administrativ-medicinskt inriktade artiklar tar upp frågor om metoder för kvalitetskontroll i sjukhusvården, hur man skall mäta vårdtyngden på geriatrika institutioner etc.

Sjukdomars sociala orsaker och följder

Frågor om sociala orsaker och sociala följder till sjukdom finns insprängda i en rad av de citerade undersökningarna. Några artiklar är emellertid särskilt ägnade sådana problem. Lars-Olov Bygren redovisar hur allvarliga de långsiktiga subjektiva och sociala följderna kan vara av en så "enkel" akutåkomma som radiusfrakturen. En kvinnlig dansk psykiatriker, Ketty Kjørbye Kristensen presenterar i en intressant pilotstudie vissa suggestiva samband mellan familjeproblematik och psykisk sjuklighet hos gifta kvinnor. Den norske socialmedicinaren Viktor Linden bidrar med en tankeväckande studie om sociala orsaker till försäkringsmässig invaliditet. En annan norrman, psykiatrikern Odd Steffen Dalgard, redovisar i en särdeles elegant analys vissa samband mellan s. k. social statusinkonsistens och förekomsten av psykiska åkommor. På gränsområdet till socialvetenskaperna har Maj-Britt och Gunnar Inghe studerat hur det går för barnen i den fattiga familjen i välfärdsstaten. Undersökningsresultaten hör hemma mitt i den aktuella socialdebatten. Till skillnad från det mesta av vår nya kunskap på detta område finns här antydning till en glädjande tendens — det sociala handikappet hos föräldragenerationen tycks till en viss grad kunna kompenseras hos barnen.

När det gäller det sociala området finns slutligen, som ytterligare bidrag från Lillehammerkonferensen, tre matnyttiga sammanfattningar av

den aktuella socialreformsituationen i Sverige, Norge och Danmark.

Obligatorisk socialmedicinsk läsning

Det är svårt att i dagens läge välja och vraka bland alla tidskrifter man bör rekvirera och helst också läsa. Det är emellertid alldeles klart att Acta socio-medica hör till de organ som bör prioriteras av alla som arbetar på det socialmedicinska området. Den bör givetvis vara obligatorisk på

alla sjukhusbibliotek. Den bör finnas på alla bibliotek på vårdcentraler och liknande inrättningar. Den är angelägen för provinsialläkare och andra allmänläkare, som önskar följa med i sin specialitet och sin vidareutveckling. Men den bör också ha sitt största intresse på andra medicinska och sociala institutioner, där medarbetarna har skäl och möjlighet att följa den vetenskapliga utvecklingen. Det bör gälla t. ex. landstingens utredningsorgan, försäkringskassor, socialförvaltningarnas planerings- och utbildningsverksamhet etc.

Socialförsäkringarna – fördomar eller fakta?

Sven F Bengtson

I Smt nr 5/71 skrev Bitte Lundborg om Socialhjälp — fördomar och fakta, ett referat av en diskussion inom arbetsutskottet i Föreningen Sveriges socialchefer. Några uttalanden om förekomsten av socialförsäkringsbedrägerier i denna diskussion har föranlett nedanstående inlägg av Sven F Bengtson, byråchef vid Riksförsäkringsverket.

I SMT nr 1971:5 finns ett reportage "Socialhjälp — fördomar och fakta". Det är sammanfattningen av en diskussion inom arbetsutskottet av Föreningen Sveriges Socialchefer vid det sammanträde då man beslutade att skriva till Socialstyrelsen och Kommunförbundets socialdelegation och begära ökad samhällsinformation om socialhjälpens karaktär och omfattning.

Utgångspunkten för diskussionen var de uppgifter om socialhjälp, som publicerats i massmedia efter det tragiska fallet av barnmisshandel som inträffade i Täby. Det är helt naturligt att socialcheferna upplever den osakliga information som på det sättet portioneras ut med olust och oro. Dessa känslor har säkert också de flesta medborgare med intresse för tro på socialpolitikens roll i samhället.

Så mycket mera nedstämd blir man vid läs-

ningen av reportaget, när man finner uttalanden om "socialförsäkringsbedrägerier" eller "det orättmätiga utnyttjandet av socialförsäkringarna" som så vitt kan bedömas bygger på lika stor tanklöshet (okunnighet, slarv) som de massmediareportage vars effekter man vill motverka genom ökad samhällsinformation.

Bakom Lars Brembergs och Birger Starcks uttalanden ligger tydligen kunskaper om hur stora dessa socialförsäkringsbedrägerier skulle vara. Vetterligt har ingen annan en sådan kunskap. Vad man vet är detta.

Under år 1969 avgjorde allmän åklagare eller allmän underrätt ärenden i vilka 1 298 försäkrade av allmän försäkringskassa anmälts till åtal för oegentligheter inom den allmänna försäkringen. Av dessa dömdes 797 till brottspåföljd och 28 fick åtalseftergift. För de övriga 473 antingen

ogillades åtalet, lades undersökningen ner eller ledde den ej till åtal.

Försäkringskassans anmälan till åklagarmyndigheten tillkommer efter grundliga utredningar. Sjukdomsfallen granskas för bedömning av om sjukkontroll behöver insättas. Sjukkontrollen sker genom kontakt med den försäkrade och/eller med hans arbetsgivare. Även med den behandlande läkaren kan kontakter tas. Därefter prövar försäkringskassan om det finns grundad anledning anta att den försäkrade begått brott och beslutar i så fall om anmälan till åklagarmyndigheten.

De anförda siffrorna ger emellertid ingen möjlighet att bedöma hur stor omfattning bedrägerierna faktiskt har. Detta beror på att sjukkontrollen måste baseras på ett stickprovsförfarande. Som i de flesta andra sammanhang tvingas man även här avväga vilka resurser som skall sättas in med hänsyn till resultaten därav. Urvalet av kontrollfall varierar för de olika försäkringskassorna och för olika kategorier av försäkrade. Det är därför omöjligt att göra någon uppräknings för att be-

döma den totala omfattningen av bedrägerier. Är påståendet att "om vi skulle komma tillrätta med det orättmätiga utnyttjandet av socialförsäkringarna skulle vinsterna där säkert vara större än vad hela socialhjälpens kostar" riktigt, skulle drygt 10 % av kostnaderna för sjukpenning orsakas av orättmätigt utnyttjande. Ett annat mått på vad detta påstående innebär: sjuktiden är högst 6 dagar i *hälften* av alla sjukfall men de omfattar *mindre än 10 %* av antalet sjukpenningdagar inom försäkringen.

I det föregående har "socialförsäkringsbedrägerier" och "det orättmätiga utnyttjandet av socialförsäkringarna" tagits som uttryck för samma sak, nämligen ett handlande som står i strid med lagstiftarnas intentioner sådana de uttrycks i lagstiftningen. Skulle det stå för något annat — exemplet ovan tillåter en sådan tolkning — då synes behov föreligga av en samhällsinformation om den allmänna försäkringen med Sveriges socialchefer som målgrupp.

ÄLVSBORGS LÄNS LANDSTINGS SÖDRA SJUKVÅRDSDISTRIKT

söker

KURATOR

- Allmänt:** Knuten till den i södra sjukvårdsdistriktet för Älvsborgs län anställde överläkaren i psykiatri för öppen vård, som innefattar konsultverksamheten vid sjukhusen utanför Centrallasarettet och läkarstationerna (blivande vårdcentraler). Verksamheten är planerad som ett lagarbete mellan psykiater — psykolog och kurator.
- Kvalifikationer:** Blivande befattningshavare skall vara socionom med mentalhygienisk påbyggnadskurs eller motsvarande samt ha allsidig erfarenhet från skilda sociala och socialmedicinska verksamhetsgrenar, gärna även gruppterapi.
- Tillträde:** Efter överenskommelse.
- Lön:** Enligt avtal.

Önskemål om tillgödöräkning av tidigare anställning för löneklassplacering skall anges i ansökan som ställs till Personalavdelningen, Centralasarettet, 501 15 BORÅS och skall vara inkommen senast den 1.11.1971.

Upplysningar lämnas av överläkare Robert Davy tel. 033/11 70 00.